

Klic TRIGLAVA

LETO XIV.

19. AVGUSTA 1961.

ŠTEV. 267.

OB IZMENI RODOV

Tisti, ki so zadnje čase napovedovali, da pomeni pripravljena ustavna sprememba v Jugoslaviji konec republik in začetek polnokrvnega centralizma, so ali pokazali, kako slabo poznajo razvoj v domovini, ali pa so dokazali, da v vsaki stvari najprej iščejo tisto, kar bi moglo služiti njihovim političnim ciljem. Žalostno pri tem je, da se je tega posla lotil tudi prenekateri list, ki ga je sicer šteti med resni tisk. Da je ob takšnih razmerah nemogoče vsako resno razpravljanje o domovini, je menda jasno. Težko si je tudi predstavljati resno politično delo emigracije, če se je za mnoge čas ustavil leta 1945., 1941. ali pa celo 1914...

Na naslednjih straneh objavljamo poročilo o intervjuju, ki ga je nedavno dal Edvard Kardelj uredniku BORBE. Dasi se je v glavnem bavil z napovedano ustavno reformo, je poleg tega omenil tudi nekaj točk, ki so splošno važne in ki odkrivajo, v katero smer se giblje J. Jugoslavija. Na podlagi tega in lastnih informacij iz območja domovine bi rekli to-le:

V jugoslovanskem primeru ne gre gledati na spremembo ustave kot na nekaj revolucionarnega. Ne smemo tega primerjati s podobnimi spremembami v drugih državah, ko nove ustave pogosto legalizirajo krvave ali nekrvave prevrate. Kakor razumemo, bo nova jugoslovanska ustava v glavnem registrirala doseženo stanje razvoja, obenem pa bo postavila nekaj smernic za bodoče. Ko pa bo razvoj spet storil svoje in bo znova treba postaviti mejnik, bodo pa ustavo spet spremenili, t. j. bodo registrirali takrat doseženo stanje v razvoju in določili nove smernice za bodoče.

O ukinitvi šestih republik kajpak ni govora. Politično si režim tega ne more privoščiti, tudi če bi si to želel.

Predvidena določba o obvezni izmeni ljudi na vseh odgovornih političnih položajih, ne bo mnogo prizadela partijo odnosno partije. Slednji bodo praktično "rotirali" na položajih. Mislimo, da gre pri tem za globlje vprašanje, za vprašanje novih generacij, ki so ga v ozkem merilu tu in tam že začeli reševati, na široko pa še ne. Komunistična partija ima opravka z naravnim pojavom, da je vladajoči sloj postal v nekem smislu reakcionaren, da se otresa revolucionarnih idej, ker skuša ohraniti svoj privilegirani položaj brez ozira na cilje partije. Ta pojav vodi do zamenjave garnitur, ki postajajo vedno mlajše. Tako postajajo nove generacije nosilec idej, toda te generacije so ekonomsko dobro situirane, kulturnejše od starih, prosvetljenejše; nove generacije so tudi ravnodušne do titovskih protikomunističnih morij, čeprav sprejemajo uradno verzijo dogodkov - ker druge pač ne poznajo. Toda današnji tridesetletniki, ki so bili pred dvajsetimi leti stari komaj deset let, nimajo dosti smisla za krvave orgije, od katerih so tedaj njihovi očetje idejno živeli. Zato so novim rodovom nasilna dejanja tuja. Mimo teh novih rodov pa stari vodilni sloj več ne more, ker postaja zaradi naravnih zakonov odvisen od njih, potrebuje njihovo moralno oporo, da si bo v stanju obdržati priborjene privilegije. A za to mora nuditi koncesijo in biti pripravljen, deliti oblast. Tako je prišlo, podobno kot istočasno v Rusiji, do obvezne izmene ljudi.

Pričakuje se tudi, v nekem pogledu v okviru tega, kar je Kardelj govoril o vlogi skupščine in izvršnega sveta, - kako bodo rešili vprašanje Titovega nasledstva. Gotovo je, da v bodoče nobena oseba ne bo združevala toliko oblasti. Sam Tito si je že pred čase som olajšal svoj posel, ko je v glavnem prepustil vodstvo zveznega izvršnega sveta Kardelju in Rankoviću, a nominalno je še vedno nje gov predsednik. Predvidoma bodo v bodoče ločili delokrog predsednika republike od predsednika izvršnega sveta in ni izključeno, da tu di od položaja glavnega tajnika komunistične partije. In v to kombinacijo potem vključujejo Rankovića in Kardelja. Verjetno je, da bi Tito še vedno zadržal vrhovno poveljstvo vojske. Z njegovo smrtjo pa bi itak prišlo do novih sprememb na vrhu in za tisti čas je potrebno, da ne bo sprememba možna samo legalno ampak da bo z pred časno delitvijo oblasti pripravljena tudi psihološko in politično. Sklepati je, da se bo okrepil položaj predsednika zvezne skupšči = ne. To se je dogodilo že za časa Milovana Djilasa in pozneje Stambolića. Po Kardeljevih napovedih bo skupščina pridobila na pomenu, čeprav v drugačni organizacijski sestavi.

Z izmeno generacij in s stiki navzven pa postaja vse bolj pe-reče tudi vprašanje osebnih pravic državljanov, kar je z drugimi b besedami priznal tudi Kardelj. V tem oziru so bili storjeni že marsikateri pozitivni koraki. V tem okviru je treba gledati tudi na Djilasov izpust, ki ni bil le zaradi zunanjega pritiska. V časopisju se pogosto opaža ostra kritika samoupravnih organov pa tudi samih urednikov. Konstruktivna kritika ima vsekakor polno podporo oblasti, zato ljudje mnogo zabavljajo in kritizirajo javno, ne da bi jih kdo za to klical na odgovor. Ko so pred meseci razpravljali v Zvezni skupščini o zakonu o bančnem sistemu, je na primer slovenski poslanec Hafner glasoval proti njemu, nekaj poslancev se je glasovanja vzdržalo, nekateri pa so ga kritizirali, med njimi tudi Marijan Dermastja, ki ni dolgo tega postal podpredsednik izvršnega sveta Slovenije. Tudi političnih procesov praktično ni več. Letos pričakujejo izpust poslednjih zapornikov izza časa vojne, dalje pravljajo splošno amnestijo emigrantov in legalizacijo njihovega stanja. Vsled tega razvoja je torej nujno, da pride do neke legalne definicije osebnih svoboščin. Kardelj je to takole formuliral: "Osebne pravice državljanov bodo omejene samo, če bi jih hotel kdo zlorabiti za podtalno ali nasilno protisocialistično akcijo." To se pravi: dokler nekdo ne bo rušil obstoječega socialističnega reda, toliko časa se mu ni ničesar bati. Kot je sicer ta definicija raztegljiva in odvisna od interpretacije, vendar kaže, da gre po stopoma na bolje. To potrjujejo prenekateri obiski emigrantov v domovini, pa tudi nedavni proces proti literatu Habjanu "zaradi so-vražne propagande", ko so proti njemu pričali uslužbenci Tajništva za notranje zadeve, pa je mož kljub temu bil oproščen. Kakšno mesto bo v tem okviru dopuščeno Milovanu Djilasu?

Kardelj je tudi govoril o podreditvi suverenih interesov intesom skupnosti več narodov. V tem pogledu je Jugoslavija v hudi za dregi, ker postaja gospodarsko izolirana, saj ne pripada nobenemu gospodarskemu bloku ali tržišču. Tako tržišče pripravljajo zase tu di Arabci, Afričani, latinski Ametikanci; bivše britanske kolonije ga imajo v Commonwealthu. Kam naj gre Jugoslavija? Če se priključi vzhodnemu bloku, jo bodo politično požrli. Če zapadnemu, je požrli sicer ne bodo, toda nujne so gotove koncesije na njeni strani - in tudi iz tega vidika je treba gledati na nekatere napovedi glede sprememb, o čemer smo pisali zgoraj. Poleg tega bo jugoslovanska denarna in zunanjetrgovinska reforma izgubila pomen in moč, ako ne bo dolgoročno in širše zavarovana. Tega ji gospodarski izolacionizem, kljub trgovanju z nerazvitimi narodi, ne bo nudil.

Kaj pravi emigracija na vse to?

UREDNIŠTVO.

SAMOUPRAVNA USTAVA

Edvard Kardelj je imel koncem julija intervju z urednikom BORBE, v katerem je odgovoril na nekaj vprašanj v zvezi z delovanjem komisije za novo jugoslovansko ustavo, ki jo je ustanovila zvezna skupščina pod Kardeljevim predsedstvom. Kardelj je izrazil upanje, da bodo teze nove ustave predložene v debato zvezni skupščini na jesen, tako da bi bila končna oblika nove ustave izgotovljena do aprila, ko poteče mandat sedanje skupščine. Nova skupščina bi se potem volila že po novi ustavi.

Zakaj je nova ustava sploh potrebna? Zato, ker je - kot pravi Kardelj - "naša družba zdaj zelo zapleten in razvejan mehanizem samoupravljanja na vseh področjih družbene življenja." In pa ker sedanja skupščina ni izraz tega mehanizma in je "do neke mere podobna klasičnemu buržoazno-demokratskemu parlamentu".

Kardelj je v svojem intervjuju najprej opisal osnove in bistvene razlike med ustavo, ki bazira na načelu kapitalističnega pojmovanja privatne lastnine, in ustavo, ki bazira na načelu javne svojine sredstev za proizvodnjo. Medtem ko prva obravnava ekonomske odnose kot privatno stvar državljana, t.j. kot element njegove osebne svobode, druga obravnava te odnose s stališča državljana-proizvajalca, t.j. s stališča človeka, ki je neposredno soudeležen v upravljanju sredstev za proizvodnjo in delitvi produkta teh sredstev. Kapitalistična ustava dovoljuje svobodo izkoriščanja in obvezuje one, ki niso - kot pravi Kardelj - tako srečni, da lahko izkoriščajo, da se podredijo temu izkoriščanju. Četudi država v večji ali manjši meri intervenira, njeni ukrepi služijo samo ohranitvi privatne lastnine oz. pravice do eksploatacije drugega človeka. "Nočem trditi," pravi Kardelj, "da mehanizem buržoazne demokracije, posebno v današnjem času, ne more biti izkoriščen za določene strukturalne spremembe, to je za spreminjanje družbeno-ekonomskih odnosov, v kolikor obstoja za to dovolj močna in dovolj zavedna politična sila, ki je sposobna izkoristiti določene pogoje. Toda to vedno predstavlja obenem tudi začetek negacije osnovnih načel, na katerih je zasnovana klasična ustava buržoazno-demokratske države."

V Jugoslaviji se je tekom zadnjih deset let razvilo samoupravljanje na vseh mogočih področjih. Na začetku je veljalo samo za gospodarska podjetja in organizacije, da nes velja tudi za zdravstvene, socialne, kulturne in prosvetne ustanove ter počasi že tudi za javne službe. Kolektivi vseh teh podjetij in ustanov ter služb imajo svoje samoupravne organe, ki se bavijo z notranjo organizacijo dela, produkcijo, reprodukcijo, produktivnostjo in delitvijo dobljenih finančnih sredstev na razne fonde in plače. Delo je postalo edini kriterij za delitev družbenega proizvoda. "Če je bilo bistvo buržoazno demokratske pravne ureditve v tem, da privatnemu lastniku kapitala zagotovi čim svobodnejše ravnanje z njegovo privatno lastnino, je cilj naše ustavne ureditve v tem, da zagotovi človeku proizvajalcu, da se svobodno vključi v delo po svojih sposobnostih in nagnjenjih in da s tem avtomatično dobi pravico do upravljanja z družbenimi proizvodnimi sredstvi in pravico do udeležbe pri delitvi po delu, t.j. po enotnih družbenih merilih za delo... Celokupno področje ekonomskih odnosov preneha stvarno in formalno biti privatna stvar posameznikov."

Nova ustava mora zato podrobnejše obdelati pravice človeka na delovnem mestu, pri delitvi družbenega proizvoda, pri določanju planov in ekonomske politike. Prav tako je treba podrobneje določiti načela splošnega družbenega planiranja in globalne delitve in to tako, da bo to stvar dolgoročne delovne orientacije posameznikov odn. kolektivov s še manjšim administrativnim vmešavanjem v ekonomske odnose. Kardelj je poudaril, da je to seveda možno doseči samo s človekom, ki se zaveda svoje družbene vloge, svojih pravic in svojih dolžnosti do drugega človeka in do družbene skupnosti. Zmanjševanje administrativnega vmešavanja pa gre roko v roki z odmiranjem države odn. z drugimi besedami: z razvojem družbenega samoupravljanja se razvija proces odmiranja države, kajti samoupravnim organom je vse manj potrebna moč državne avtoritete za reguliranje medsebojnih odnosov. "To je v resnici proces, ki predstavlja sestavni del celotnega družbenega gibanja v smeri komunizma" - ko bo vsakdo dobival po svojih potrebah in ne le po svojem delu. Toda to že zavisi od obilja proizvodov na podlagi mnogo večje produktivnosti dela kot je današnja, pri kateri razlika glede individualne količine dela začenja izgubljati svoj pomen.

Toda čeprav bo intervencija države manjša, ne bo šlo brez - kot Kardelj imenuje - "vzgojnega vpliva raznovrstnih subjektivnih družbenih činiteljev, predvsem takih, kot so Zveza komunistov, Socialistična zveza delovnega ljudstva, sindikati, kulturno-prosvetne in strokovne organizacije, združenja, itd." Nova ustava ne bo nikak program, ampak predvsem "pravna posplošitev in stabilizacija dosežene stopnje v našem socialističnem razvoju".

Konkretne spremembe

Zvezna skupščina, kakor tudi republiške skupščine, se bodo morale prilagoditi novim razmeram, da bodo odgovarjale "mehanizmu samoupravljanja" in da bo v njih prišel do izraza "vpliv vseh nosilcev mehanizma samoupravljanja v podjetjih, ustanovah, organizacijah in komunah". Skupščine se bodo morale bolj specializirati glede posameznih področij. Volilni sistem se bo moral izpremeniti. Namesto poslancev bo prišlo do volitev delegacij, ki bodo po svoji strukturi odgovarjale novi strukturi skupščine. Poslanci ne bodo več "teritorialni zastopniki", ampak bodo zastopali neposredne koristi delovnih ljudi na različnih področjih družbenega samoupravljanja. Pri tem ne bodo opravljali nobenih drugih upravnih ali podobnih funkcij ne v federacij, ne v republikah in ne v ljudskih odborih. Oni bodo stalno na delu v skupščini in nosili vso odgovornost za celotno politiko federacije oziroma republike.

Volitve v ljudske odbore v komunah, in to v vse njihove predstavniške organe, bi bile neposredne bodisi po teritorialnem načelu ali po načelu posameznih podjetij in ustanov. Volitve v republiško in zvezno skupščino bi se vršile takoj po volitvah v ljudske odbore in sicer tako, da bi skupine komun po določenem številu prebivalstva delegirale svoje delegacije v razne skupščinske domove. Za člane zveznega doma je v načrtu referendum, s katerim bi volilci potrdili ali zavrnili sklep ljudskega odbora in morda postavili protikandidata. Taka struktura ljudske skupščine bi polagala manj važnosti na teritorij in več na "koristi delovnih ljudi z različnih področij družbene dejavnosti".

Funkcije izvršnega sveta bi bile nekoliko zožene. Del teh funkcij bi prenesli na zvezni dom in na vodilne upravne organe, medtem ko bi izvršni svet predvsem koordiniral, usmerjal in nadzoroval upravne organe. Upravni organi bi postali samostojnejši, pa tudi bolj neposredno odgovorni skupščini. Obstojali bi trije tipi vodilnih upravnih organov: državni sekretariati za področja, ki so pretežno v pristojnosti federacije; komiteji za področja, ki so pretežno v pristojnosti različnih organov; in sveti za področja, kjer je pristojnost federacije v glavnem omejena na določanje nekaterih načel ali kjer je potrebna določena koordinacija funkcij, ki so pretežno v pristojnosti republik.

Predvideva se tudi uvedba načela obveznega izmenjavanja ljudi na vseh odgovornih političnih položajih, tako v federaciji kot v republikah in v organih samoupravljanja. Sestava skupščine in njenih domov bi bila spreminjana po vsakem volilnem obdobju, tako da ne bi mogel nihče biti poslanec ali član izvršnega sveta zaporedoma v dveh volilnih obdobjih. A da bi ohranili kontinuiteto v delu, bi vsaki dve leti izmenjali polovico sestave volilnih organov. Podobno bi se izmenjali tudi "kadri" na vodilnih mestih v državni upravi - razen ako bi ustava izrecno določala drugače. Tak sistem, pravi Kardelj, je neizogiben, da bi se še bolj uspešno borili proti pojavom "birokratizacije v administrativni otrplosti".

Odnosi med federacijo in republikami se ne bodo bistveno spremenili. Predvsem gre za to, da se i federacija i republike zares omejijo na tiste funkcije, ki jih edino one lahko opravljajo. Okrajni odbori bi imeli svoje funkcije zožene in bi se omejili samo na koordinacijo na nekaterih področjih dejavnosti komun in na urejanje nalog, ki bi jim jih zaupala republika. Kar se tiče republiških ustav, bi ustava federacije dala samo načela enotnega družbeno-političnega sistema, ne da bi se podrobneje dotikala ustave republike.

Kako bo nova ustava obravnavala osebne pravice državljanov? Kardelj odgovarja: "Res je, živimo v takšnih mednarodnih razmerah, spričo katerih nekateri protisocialistični oziroma reakcionarni ostanki še vedno dobivajo nekaj moči, ki je ne bi imeli v širšem socialističnem okolju. Zato so nekatere revolucionarne omejitve tako imenovanih političnih pravic še vedno neogibne in jih bo zato treba konkretno formulirati tudi v ustavi. Z drugimi besedami, osebne pravice državljanov bodo omejene samo, če bi jih hotel kdo zlorabiti za podtalno ali nasilno protisocialistično akcijo."

Kar se tiče mednarodnih odnosov, ki jih bo tretirala nova ustava, bo jasno poudarjena "naša podpora vsem silam napredka, nacionalne enakopravnosti in socializma kot tudi naša privrženost načelu miroljubne aktivne koeksistence." Poleg tega bo ustava tudi vzela v obzir dejstvo, da si danes celo velike dežele ne morejo več privoščiti absolutne nacionalne suverenosti in da narodi v medsebojnih odnosih podrejajo v določeni meri svoje lastne koristi skupnim koristim. Pri tem raste vpliv vsakega naroda v širšem obsegu in nacionalni problemi postajajo vse bolj aktualni na mednarodnem tleh in to ne samo z vidika pravic vsakega naroda do samoodločbe, ampak tudi z vidika stabilizacije mednarodnega sodelovanja kot osnove neogibne mednarodne delitve dela.

PO BREZNIKOVIH STOPINJAH

Za letošnjo jesen napovedujejo v Ljubljani novo izdajo Slovenskega pravopisa. Od prejšnje izdaje, ki je izšla leta 1950. in je kajpak že zdavnaj pošla, bo po vsebini za dobro četrtno bogatejši, a obseg bo vsled rabe manjših čerk približno enak (okoli 950 strani). Treba pa se je bilo odločiti, ali naj bo letošnja izdaja le ponatis prejšnje ali pa nova razširjena izdaja. Slednje je obveljalo, ko so se pred dobrimi tremi leti lotili tega posla v posebni komisiji Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Delo sta vodila akademik A. Sovre in prof. A. Bajec.

Dr. Mirko Rupel, ki je spet sodeloval pri tej izdaji, je pred časom povedal nekaj podrobnosti, v čem se bo novi Pravopis razlikoval od prejšnjih izdaj. Večjo skrb so posvetili praktični rabi posameznih besed, saj imajo pri Akademiji nad poldrug milijon izpiskov iz slovenskih avtorjev zadnjih 70 let; a kadar je bila kakšna nedoslednost očitna ali pa praktična raba različna, je bilo treba nekaj odločiti. Toda kljub temu je stalnost še vedno največja odlika pravopisa; upoštevali so v nekaterih primerih le razvoj jezika in tedaj so postavili novo pravilo.

Tako bomo odslej, ahko pisali na dva načina drugo stopnjo prislova 'laže' in 'teže': 'laže' in 'lažje' (po pridevniku) ter 'teže' in 'težje'. Ljudje komaj ali sploh nič več ne razlikujejo enega od drugega, pa bo zato od posameznika odvisno, za kaj se bo odločil. Oboje bo prav. Olajšano je deljenje besed, ki sloni na sestavinah in izgovorljivosti soglasniških skupin. V dvomljivih primerih je dana svoboda: tako 'se-stra' in 'ses-tra'. Pri stvarnih lastnih imenih so doslej pretirano rabili veliko začetnico in je tu prevladovala prava džungla. Tako bomo odslej imeli: občinski ljudski odbor Ljubljana-Šiška. Odpravili so tudi veliko začetnico kot znamenje spoštovanja (zato: vaša ekscelenca, ti, tvoj in vaš v pismih). Uvedena je tudi velika novost: odslej bodo doma pisali krstno (odn. rojstno) ime pred priimkom, sklanjali pa bodo še nadalje oba: torej bomo pisali Francetu Kovaču.

Je potem nekaj določil glede pisanja tujk zloženek, uporabe tujih osebnih imen iz klasičnih jezikov in rabe tujk, prevzetih iz različnih virov. Tudi pripone so dobile novo pravilo: vsa imena delujočih oseb bodo imela pripone -avec oziroma -ivec (in ne več tudi -ilec odnosno -alec); gre za poenostavitev pisave in za utrditev pravilne t. j. naravne izreke.

Nekaj je še novih pravil pravorečja. Zelo je izpopolnjen besednjak, a nekatere povsem mrtve besede so izločili ali pa so jih zaznamovali kot starinske. Manj znanim pa so dodali razlago.

Nova slovenščina

Povsem ločeno od tega pravopisa, a vsekakor z medsebojnim posvetovanjem, pa deluje pri isti Akademiji še Terminološka komisija, ki naj določi slovenske znanstvene, pravne, medicinske in tehnične izraze, ki jih v glavnem doslej nismo imeli. Gre za nastajanje modernega tehnično znanstvenega jezika. Delo je seveda zelo obsežno in počasno, saj ne gre zgolj za registracijo že znanih izrazov ampak še za kovanje novih odnosno za sprejemanje ali prilagoditev tujih izrazov našemu jeziku. Na najboljšem je pravni odsek te komisije, ker ima najstarejšo tradicijo in če bi imeli dovolj denarja na razpolago, bi prvi slovenski pravni slovar že kmalu šel v tisk. Nasprotno se pa bori ta z mnogimi težavami zlasti tehniška in medicinska sekcija, ker je na obeh teh področjih tuji vpliv najhujši in pomanjkanje lastnih pojmov največje. Domači izrazi so začeli nastajati zelo pozno, včasih ponesrečeno kot slabe skovanke ali že mrtve besede. Tako je tu in tam bolje dati prednost tujki kot pa taki popačenki, zlasti če je ta - običajno v tehniki - ponašena nemščina. Komisija v takih primerih ubira neko srednjo pot in sprejema tuje izraze iz mednarodne terminologije

če so se že udomačili. Poleg tega pa skušajo najti domače izraze, če pri tem lahko sodijo, da se bodo uveljavili. Bolje od tehniške sekcije napreduje naravnoznanski odsek. Literarno umetnostna sekcija pa je šele pričela s svojim delom.

Komisijo vodi dr. Alija Košir, ki je razložil, da gre v vsaki sekciji za sodelovanje med strokovnjakom in jezikoslovcem. A hudo vprašanje je pomanjkanje sredstev.

(ds)

PISMA UREDNIKU

Gospod urednik! Zelo žal mi je, da moram spet ugovarjati g. Žagarju, ki je očitno hud, ker se jaz samemu sebi ne zdim tako zaprašen kakor njemu. Očita mi, da nekaterim dopisnikom podtikam stvari, ki jih leti niso nikdar napisali niti mislili. Kaj si dopisniki mislijo jaz seveda ne vem, znam pa brati in mislim, da tudi vsaj približno vem, kaj uči marksizem oziroma marksisti. In ker sem prabral, da oni dopisnik iz Trsta govori o dveh demokracijah, eni, ki ustreza liberalnemu gospodarstvu, in drugi, ki ustreza socializaciji, sem ga imenoval marksističnega učenca, ker je to tipično marksistično oziroma komunistično pojmovanje. Dejal sem, da se g. Žagarju poznajo marksistične šole, ker govori o bledoličnih gospodičinah v Ženevi, ki strižejo kupone, o anarhiji, v katero se je tako često sprevrgel takozvani liberalni sistem, o ekonomiji, ki je namenjena vsem ljudem, ne pa samo bogatenju nekaterih, o usmerjevanju poslovanja izključno po mošnjičkih itd. To so samo stare oguljene marksistične fraze, ki sem se jih naposlušal v Jugoslaviji do grla, z realnostjo, posebno današnjo, pa nimajo nobene zveze. Bokler bo take fraze uporabljal, mi mora pač dovoliti, da ga opozarjam, odkod prihajajo, ne da bi s tem hotel žaliti njega ali ljubljansko univerzo, na kateri sem tudi sam študiral, dasi na srečo pred vdorom marksističnih pismoukov.

Opozoriti pa moram g. Žagarja, da on meni dela krivico, ko čisto po svoje določa, kam jaz spadam, ne da bi za svojo kategorizacijo navajal kakršne koli razloge. Pravi, da jaz nisem liberal Erhartovega kova. Najbrž res ne, ker je Erhard verjetno precej bolj na desno kot jaz. Je namreč član Montpelerin Society, mednarodne organizacije liberalnih ekonomistov, ki ji predseduje zakrknjeni klasični liberal profesor Roepke, člani pa so med drugim nič manj zakrknjeni Hayek, Haberler, von Mises itd. Če bi g. Žagar moje pismo v KT pažljivo prebral, bi videl, da jaz nisem prav nič manj za socialno pravičnost kot prof. Erhard ali g. Žagar sam, le da imam hude dvome, ali jo je mogoče doseči s sredstvi, ki nam jih priporoča g. Žagar. Tudi zelo dvomim, da je za taka sredstva prof. Erhard, ker je naslov prevoda njegove knjige v angleščino "Prosperity through Competition" - "Procvit na temelju konkurence", tj. svobodnega tržišča, kar ravno ne kaže na to, da bi bil Erhard posebno navdušen za "programe in načrte", na podlagi katerih država posega v gospodarstvo.

Na strani II nemške izdaje svoje knjige "Wohlstand für Alle" povrh piše Erhard: "Skepsa do vseh preprirov o 'pravični' razdelitvi socialnega produkta izvira tudi iz prepričanja, da so tako utemeljeni mezdni spori psihološko zelo blizu pogostim poskusom drugih interesentov, da, celih delov prebivalstva, ki se skušajo pridobiti prednost na račun drugih." Malo prej pa piše, da se mu zdi "neprimerno koristnejše, povečavati blaginjo z večanjem produkcije kot pa pričakovati, da ga bodo prinesli brezplodni prepiri o drugačni razdelitvi socialnega produkta."

Nemško gospodarstvo je zašlo v hudo krizo, ko so zahodni zavezniki po vojni pod vplivom laburistov hoteli nadaljevati s planiranjem, reguliranjem in kontroliranjem podedovanim od Hitlerja. Erhard je izvedel denarno reformo in je čez noč pomedel z 99% omejitvev, skratka uvedel je svobodno tržišče, ki je nemško gospodarstvo spravilo z nič na prvo mesto v Evropi. Jasno je, da Erhard vodi svojo gospodarsko politiko, to-

da vsaka gospodarska politika še ni planiranje, vsaj če smiselno uporabimo ta izraz za obvezno določanje iz centra, kaj in kako naj se proizvaja.

Res je, da so Nemci bolj disciplinirani, kot so mnogi drugi narodi, toda prav tako je tudi res, da je nemška administracija precej bolj precizen stroj kot so druge in da zato druge ne bodo boljše zmožne naloge, ki je ni zmogla nemška, ob času, ko je imela na razpolago vsa sredstva prisile.

O Švedski sem že zadnjič nekaj napisal. Ne vem, zakaj naj bi jo imeli za tako zelo socializirano. Švedsko gospodarstvo kljub socialdemokratski vladi temelji na svobodnem tržišču (ki ga imajo, med nami povedano, nemški socialdemokrati celo v svojem programu). Podržavljeni sektor na Švedskem prav gotovo ni večji kot v Avstriji ali Italiji in prav tako ni večji odstotek državnih gospodarskih investicij. (Glej UN Survey of Europe in 1959.) Sijajne dežele Francije ni treba prav nič braniti pred mano, ker mi je vsaj toliko všeč kot g. Žagarju, toda malo dvoma je, da je med zahodno-evropskimi deželami (in to sem trdil) Francija najbolj stagnerala dokler ni prišlo do sproščujočih reform Pinaya, Rueffa in Baumgartnerja in dokler ni vstopila v Skupno tržišče, ki jemlje državi iz rok enega od najmočnejših vzvodov za poseganje v gospodarstvo - kontrolo uvoza in izvoza.

G. Žagar se jezi, ker "nas dr. Sirc uči, kako je v gospodarstvu prva stvar primerjati stroške z izkupičkom", češ da so si v tem edini vsi ekonomisti. Očitno niso, ker sicer g. Žagar ne bi bisal, da "samo še branjevcji usmerjajo svoje poslovanje izključno po stanju svojih mošnjčkov". Kaj je to drugega kot primerjanje stroškov z izkupičkom, kar je doslej edino znano merilo za merjenje gospodarnosti poslovanja. Ali se g. Žagar ne more otresti marksistične navade, da se stvar spremeni, če ji damo drugo ime? Če se odpovemo morilu dobička, tudi v socializiranih podjetjih, se odpovemo tudi najekonomičnejši uporabi sredstev. To sicer lahko storimo v nekaterih primerih iz izvengospodarskih vzrokov, ne moremo pa storiti na splošno.

Eden takih vzrokov je tudi pravičnost, toda tej moderne države skušajo ustreči s ponovno razdelitvijo dohodka preko proračuna, ne pa z odpravljanjem dobičkov kot usmerjevalca. Kakšne težave so pa s pravičnostjo, najbolje kaže resolucija VIII. slovenskega socialnega dne. Točka 2 pravi: "Najmanj, kar socialna pravičnost terja od delodajalca, je to, da pravično plača svoje delojemalce, to je, da jim da plačilo, ki jo predpisuje zakon ali pogodba ter plačuje vse zavarovalne prispevke." Po čem pa zakon in pogodbe določajo pravičnost?

Socialna izjava sprejeta 30. aprila 1961 v Buenos Airesu pravi: "Večji del čistega dobička pripada delavcu." Tudi g. Žagar pravi, da je za pravičnejšo delitev dohodkov v podobnem smislu. Žal mi je, toda to je pozivanje v inflacijo in stagnacijo, ki ne koristi nikomur. Nedvomno je v komunističnih državah precej prostora za prenos dohodkov z države na posameznike, toda kaj naj store moderne zahodne države, kjer 70% do 80% narodnega dohodka pred obdavčenjem tako in tako odpade na dohodke odčeta. Ali naj razdele med delavce ostalih 25%? Odkod se bodo pa potem jemale sredstva za investicije in kolektivne potrebe? Ali naj država z eno roko delavcem daje z drugo pa jemlje? Koliko haska imajo delavci v Jugoslaviji od obljub, da jim bodo delili dobičke? Dobitki niso posledica hudobnosti in nepravičnosti kapitalistov, ampak imajo svojo funkcijo in jih ni mogoče kar tako deliti.

Da ne bo g. Žagar spet mislil, da so to prazne marnje zaprašenih Sirčevih možganov, naj, prosim, prebere poročilo OEEC o draginji in njenih vzrokih. Profesorji Fellner (Yale), Hansen (Stockholm), Kahn (Cambridge) in De Wolff (Den Haag) so prišli do sklepa, da je eden glavnih vzrokov draginje pretirano povečevanje plač, ki prehitava povečevanje produkcije. Posledica je inflacija in posledica te stagnacija. Delavskega položaja ni mogoče izboljšati razen z večanjem produkcije, zato so pa potrebne investicije, ki v glavnem prihajajo od dobičkov.

Včasih se vprašujem, kaj naši ljudi v tujini berejo. Zdi se mi, da samo levičarsko propagando, zakaj ukvarjajo se s problemi, ki so po večini posledica zmešnjave povzročene po marksizmu. Kaj nam pomaga obljubljeni delavcem, kar jim nihče ne more dati? Položaj delavcev na zahodu

se ni neizmerno poboljšal zaradi udeležbe na dobičku, ampak zaradi fantastičnega povečanja produkcije, ki je posledica dobre organizacij in dobro usmerjenih investicij. O tem nikdar nihče ne razpravlja, tako da je na mestu vprašanje, kot ga je zastavil Observer 2. julija prvako laburističke stranke, kako namreč mislijo spraviti v sklad gospodarsko rast, stalno raven cen in polno zaposlenost, kar je glavni problem našnjega časa.

Za konec se g.M.T. zahvaljujem, da mi je prišel v majskem KT s pismom na pomoč, dasi se z njegovimi pripombami v celoti ne skladam. Prepričan sem sicer, da je nesporazum med menoj in mojimi sobesedniki v veliki meri kriva babilonska zmešnjava v jeziku, ker se nekateri moderni izrazi uporabljajo za vse mogoče. Vendar moram še nadalje ostati razvlečen, ker se za nekaterimi nesporazumi vendarle skriva dejstvo, da mnogi nekommunisti sprejemajo podzavestno komunistično analizo položaja in zato menijo, da je na Zahodu nekaj bistveno narobe.

Dr. LJUBO SIRČ

SLOVENSKA GIMNAZIJA v Celovcu: G.urednik! Naša celovška gimnazija je nekaj zelo dobrega, toda zanjo se zanimajo samo zavedni Slovenci. In ti so v veliki manjšini. Narodno nezavedni se ne zmenijo zanjo. Zato slovenstva na Koroškem tudi slovenska gimnazija v Celovcu ne more rešiti. Koroško slovenstvo more rešiti samo slovanska država in to zato, ker pretežna večina koroških Slovencev v germanski državi sploh nočejo več biti Slovenci. Proti tem dejstvom je vsako drugo gledanje ničevno. Že dalekovidni in izkušeni dr. Korošec je rekel: "Za koroške Slovence je vsaka Jugoslavija boljša nego Avstrija."

I.C.

(Naša uvodniška misel je bila, da so koroški Slovenci, kot sicer vsaka narodna manjšina, obsojeni na smrt, ako nimajo lastnega razumništva. Tega jim lahko da samo slovenska šola. Mnenja smo, da bi ob večjem številu slovenske inteligence porastla morala slovenske manjšine in da bi število zavednih Slovencev vsaj obtičalo na mestu, če se že ne bi pričelo dvigati z ozirom na višji naravni prirastek našega življa. Ker ne bi bilo realno spuščati se v mednarodne kombinacije o koroških Slovencih v slovanski državi, je treba upoštevati ono, kar je možno. Prvo bi utegnilo imeti gotov praktičen psihološko-politični pomen le, če ne bi bila Titova Jugoslavija gospodarsko tako odvisna od svojih sosed. To se odraža v vsej njeni manjšinski politiki. Ur.)

STRANKE NA NARODNI OSNOVI: G.urednik! Junija meseca je g. Farkaš zapisal v svojih Razgledih, "da potrebuje demokratična Jugoslavija politični sistem, ki ne sme biti osnovan na nacionalni ali verski delitvi". Dasi se približujem njegovemu mnenju, da verjetno jugoslovanska emigracija toliko časa ne bo imela kakega vplivnega političnega odbora, dokler ne bo opustila organizacijsko-federalne zamisli glede svoje sestave, sem vendar mišljenja, da bi bilo v normalnih razmerah nujno, da so vsaj nekatere stranke osnovane na nacionalni osnovi. Gre za gotove posebnosti kot so to jezik, kultura na splošno, včasih celo vera, gospodarske koristi, vprašanje narodnih manjšin na tujem, posledice svojskega zgodovinskega in kulturnega razvoja itd, ki jih more predvsem razumeti in nato braniti le lastna narodna politična stranka. Kakor hitro to izgubimo, te posebnosti utonejo v vsedržavnih tvorbah, ki nimajo občutka niti potrebe za posebnosti. Seveda bi narodne stranke vstopale v koalicije. Če bi Slovenci imeli poleg slovenske Ljudske stranke tudi slovensko Demokrasko ali Napredno stranko, bi bili v preteklosti prikrajšani za marsikatero težavo. Kdor seveda zagovarja prehod niz slovenskega v jugoslovanski narod, ta se z menoj ne bo strinjal. A rad bi vedel, v čem bom sam na boljšem, če se odpravim svojem slovenstvu v korist jugoslovanske nacionalnosti in v čem bo na boljšem Slovenija ali pa Jugoslavija, če se državljani nacionalno opredelijo za jugoslovanstvo? Resnično demokratična družba v ničemer ne trpi, ako priznava in podpira posebnosti lastne družbe. To jo le krepi!

T.

RAZGLEDI

Pariški SAVREMENIK je v številki za maj-junij objavil članek o "konstituiranju Demokratske zajednice Jugoslavije za Francijo", ki je bilo izvršeno na sestanku 18. junija v Parizu. Tedaj so sprejeli pravila te Zajednice, "osnovana na načelih demokracije, nacionalne in verske tolerance, federativne državne ureditve. Pravila računajo s posebnimi nacionalnimi interesi narodov Jugoslavije in predvidevajo možnost ustanavljanja nacionalnih skupin v okviru te Demokratske zajednice in podobnih združenj v drugih deželah. Po končani vsestranski debati je bila izvoljena uprava te Zajednice za Francijo, v kateri so predstavniki Socialistične, Radikalne, Demokratske in Zemljoradniške stranke kot tudi neodvisni politični in javni delavci."

Kakor je razvidno iz gornje notice pa tudi iz pravil, ki so bila objavljena v pariškem GLASU RADIKALA, je Demokratska zajednica Jugoslavije zaenkrat povsem srbska zadeva in omejena le na Francijo. Šele kadar se bodo Srbi uredili, bodo podvzeli potrebne korake, da bo Zajednica postala tudi zares jugoslovanska; predpostavljam, da bodo tedaj povabili Slovence in Hrvate, čeprav ostaja vprašanje, koliko let bo treba, da se bodo demokratični Srbi zbrali v tej Demokratski zajednici. Dotlej pa ne preostaja drugega demokratičnim Hrvatom in Slovencem, ki so za demokratično federativno Jugoslavijo, - in ki bi se v celoti strinjali s pravili Demokratske zajednice Jugoslavije, - kot da čakajo, da jih bodo Srbi povabili!

DVA SRBSKA VIDOVANA: V Kanadi so imeli veliko vidovdanko proslavo, na kateri je bil glavni govornik in gost črnogorski princ Mihailo Petrović-Njegoš. Podobno so priredili tudi v Združenih državah proslavo, na kateri bi naj bil glavni govornik kralj Peter. Zaradi svoje bolezni in smrti matere, kraljice Marije, pa se kralj ni udeležil te ameriške proslave. Istočasno se je vršil "Tretji vsesrbski kongres", na katerem je bila izvoljena nova uprava takoimenovanega "Srbskega nacionalnega odbora v svobodnem svetu". Pred samim kongresom je vladika Dionisije izrazil željo, da ga izberejo za častnega predsednika tega Odbora, kar so delegati, brez kakšnega navdušenja, tudi storili. Za predsednika je bil ponovno izvoljen Dr. Milan Gavrilović, a za podpredsednika g. Stevan Trivunac. O samem tem odboru sem že pred časom obširno pisal in na samem letošnjem kongresu ni bilo rečeno nič posebnega. Zanimivo je le, da ugaša politična zvezda g. Trivunca, za katerega je prav možno, da ga drugo leto ne bodo več izbrali za podpredsednika. V zvezi s priporočilom lanskega kongresa je bil namreč ustanovljen "Srbski nacionalni svet za Francijo", kjer g. Trivunac stalno živi. Člani tega sveta pa so v večini nenaklonjeni g. Trivuncu, ki se sam naziva "kraljevo oko, uho in usta"! Tako so se člani tega sveta uprli, ko je dobil g. Trivunac iz Amerike potno karto za kongres kot "delegat" iz Francije, pa so ti izbrali za svojega delegata g. Petronija Pavlovića, ki so mu iz svojega denarja kupili letalsko vozno karto, obleko, čevlje in mu zraven še sestavili govore. Ni izključeno, da utegne biti g. Trivunac kmalu izključen iz tega "Srbskega nacionalnega sveta za Francijo"; to pa bi imelo zanj vsekakor tudi neprijetne posledice v Ameriki pa tudi v odnosih do kralja Petra. Poleg tega je očitno proti njemu nerazporejen takozvani "vojvoda" Djujić, eden od stebrov "Srbskega nacionalnega odbora". On je odklonil kakršenkoli položaj v odboru, kot kaže, ker je g. Trivunac v vodstvu tega odbora. Čisto nič se ne bi čudil, če bi prišlo do dveh srbskih narodnih odborov, od katerih bosta kajpak oba "prava" in oba bi se pozivala na pokroviteljstvo kralja Petra in vladike Dionisija.

HRVATSKA REVIJA, ki izhaja v Argentini vsake tri mesece in ki jo urejuje bivši ustaš prof. Vinko Nikolić, prinaša v junijski številki uvodnik "Smo proti kakršnikoli Jugoslaviji". Tu med drugim piše: "Letos proslavlja velika večina poveljne hrvatske emigracije dvajset letnice proglasitve Neodvisne države Hrvatske 10. aprila 1941, čeprav zavzema dokajšen del te emigracije kritično sta-

lišče do njenega režima in njegove posledice, medtem ko gleda tretji del, pod vodstvom Hrvatske seljačke stranke, na N.D.H. popolnoma negativno... Kakorkoli že kdo gleda na N.D.H., kljub temu ostajajo neka dejstva, ki jih je treba upoštevati... Prvič: N.D.H. je zgodovinski dogodek... Drugič: Hrvatski narod je hotel svojo državo... Proglasi tev N.D.H. je bil logičen in edini zaključek tedanjega političnega, notranjega in mednarodnega stanja (mi nismo mogli izbirati svoje zaveznike), edini izhod za hrvatski narod, ki se kot celota ni mogel uinakniti pred dogodki... Tretje dejstvo: Hrvati so štiri leta branili junaško svojo državo. Kao so oni sto tisoči junaških hrvatskih borcev, ki so s takšno hrabrostjo branili svojo državo, da so se jim ču dili celo mnogi sovražniki...?"

HRVATSKA REVIJA je odlično urejena in v njej sodelujejo mnogi hrvatski emigranti vseh barv, ki se niso prej in/ali tudi zdaj v mnogih vprašanjih ne strinjajo, vendar pa imajo v njej skupno možnost, da po vedo svoje mnenje. Ni dolgo ko je Hrvatska revija slavila desetletnico in je ob tej priliki izdala jubilejno številko na okoli 400 straneh. Junjska številka ima blizu 190 strani. Nekaj podobnega nima nobena druga nacionalna emigracija iz Jugoslavije, zlasti ne demokratska jugoslovanska emigracija. Na žalost!

PLANIRANJE - DVE MNENJI: Kaže da je velik del jugoslovanske demokratske emigracije t.j. emigracije, ki je za demokratsko Jugoslavijo, prečistil pojme, kako naj bo Jugoslavija politično urejena, da bi bila v njej zavarovana politična demokracija. Zato ni čudno, da je v resnih emigrantskih listih opaziti, kako postopoma prehajajo na razprave, ki niso čisto konstitucionalne, politične, ampak zahajajo v območje ekonomije in sociologije. To je vsekakor pravilna pot razvoja, ker vendar ne gre, da bi demokrati v emigraciji, ki se v bistvu strinjajo o politični ureditvi bodoče demokratske Jugoslavije, na veke izgubljali čas v brezplodnih razpravah s separatisti raznih vrst ali pa se držali na vršini emigrantske apolitične mase.

Glasilu Saveza "Oslobodjenje", NAŠA REČ, je februarja letos objavila članek dr. Ljuba Sirca pod naslovom "Planiranje! Česa?". Tu je avtor zapisal: " Kljub vsem izkušnjam poslednjih tridesetih let mnogi, celo med emigranti, še vedno verjamejo v magično moč planiranja, pri tem pa se ne vprašajo, kaj pravzaprav moremo in hočemo planirati... Dejansko moramo, kadar govorimo o planiranju, biti na čistem, kaj hočemo planirati, ali namreč samo proizvodnjo ali pa proizvodnjo in potrošnjo... Kakor hitro se odpovemo planiranju potrošnje, več ali manj uvedemo svobodno tržišče potrošnih dobrin; nič več ni govora o planiranju v nekem strogem oziru, ampak postane obvezno za proizvodnjo, da proizvaja tisto, česar se več zahteva na trgu, tisto, kar nareja prodajno ceno višjo od proizvodnega stroška, torej to, kar pri naša dobiček." "...Planiranje, ki ga sprovajajo komunisti in zamišljajo tudi nekateri socialisti in kot je videti tudi mnogi naši ljudje, nima nobene zveze s planiranjem kot dopolnilom 'socialnega tržnega gospodarstva'. Vkolikor ne vsilijo svoje volje direktno potrošnikom, si komunisti zamišljajo, da ne bodo najboljše zadovoljili potrebam s prilagoditvijo proizvodnje potrošnji ampak z izgraditvijo 'socializma', ki temelji na 'veliki strojni industriji'... Uporaba besede 'planiranje', brez kakršnekoli kvalifikacije, se nehote jemlje kot kritika gospodarstva v zapadni Evropi in severni Ameriki in odobravanje ali polodobravanje komunističnega planiranja..."

Junija-julija je isti list priobčil članek dr. B. Kočovića, ki odgovarja izvajanjem dr. Sirca, pod naslovom "Planiranje kot neizogibnost". Zaključek dr. Kočovića, katerega mišljenja je razvidno že iz samega naslova njegovega članka, je sledeči: "Nujno je, da je moral 'demokratski socializem', pred problemi, na katere je naletel v praksi, odstopiti od gotovih programov in idej; kakor bi nekateri dejali, da se je 'liberaliziral'... Je pa prav tako, če ne celo bolj točno, da so šli liberali preko 'neoliberalizma', 'socialnega tržnega gospodarstva' daleč proti 'levi', da so se 'socializirali'. Bodisi zaradi

(Zaključek na 11. strani)

POD TUJO PETO

Pisatelj Finžgar piše v knjigi "Leta mojega potovanja", 1957, na straneh 61 in 62: "Vprašujem se: Kaj je gnalo Jugoslovane in tudi Slovence v revolucionarni boj? - Strašno ponižanje in oropanje vsake narodne samobitnosti in svobode po treh okupatorjih (Nemcih, Lahih, Madžarih).

"V našem malem narodu, ki je bil že celo tisočletje poniževan in zatiran, je zavrela kri. Sedaj mu je šlo za biti ali ne biti. Namera okupatorjev, zbrisati z obličja zemlje Slovence, je bila preveč očitna. Klic zaveznikov, da bo po vojni vsak narod deležen le toliko svobode, kolikor si je bo z bojem zoper okupatorja zaslužil, ta klic ni zadel na gluha ušesa naših ljudi.

"Za naše ljudstvo ni bilo druge poti, kakor da bo oropano svete zemlje svojih dedov in svoje svobode, ali da jo skuša oteti, četudi s potoki svoje krvi. Samo to je bilo bistveno jedro odpora, tveganja, žrtev in trpljenja osvobodilnih bojev.

"Tisti, ki so bili zoper tak odpor, so bili v hudi zmoti. Njihov namen je bil Jugoslavijo razbiti. Hrvati so Lahom ponudili vse jadransko obrežje. Hrvat, ki sem mu to očital, mi je rekel: 'Da nam ostane le toliko hrvaške zemlje, da se bo od povsod videl stolp Sv. Marka, naj le bo. Imeli pa bomo svojo državo!' - Vodilni Slovenec 'belih' pa mi je pisal: 'Proč od "bratskog zagrejjaja" in nazaj k Avstriji!'

"To so bile obupne zmote. Vsi taki načrti so se izmaličili. Jugoslavija ni bila raztrgana." - Tako Finžgar.

Kdor malo pozna zgodovino, ve, da smo Slovenci pod tujo oblastjo, to je: pod Nemci, Lahi, Madžari, samo izgubljali. Komur je zato, da bi izgubili še ta košček slovenske zemlje, ki jo še imamo, naj le sili pod Avstrijo! A mi vidimo slovenstvo v tem, da ohranimo in rešimo slovensko zemljo!

Naši sosede so posebno l. 1941 (ko so napadli Jugoslavijo) pokazali, da si hočejo razdeliti slovensko zemljo. In so si jo tudi v resnici razdelili. Zgodovina nam kaže in priča, da so Slovenci pod tujo oblastjo (pod Nemci, Lahi, Madžari) samo umirali. Slovenci se morejo ohraniti samo v slovanski državi. Kdor tega ne verjame, naj pride gledat, kako hira in umira slovenstvo na Koroškem! Učimo se vendar iz zgodovine! Pretežen del Slovencev pod tujo (to je: neslovansko) oblastjo sploh izgubi voljo do življenja, to je da se ohranijo kot Slovenci. Oni sploh nočejo več biti Slovenci. Ali naj bodo samo zato Slovenci, da bodo povsod prezirani in zaničevani? Tako si mislijo. Pa vržejo puško v koruzo in otroke vzgajajo za Nemce! Tako dela pretežna večina Slovencev na Koroškem. In potem je samo vprašanje časa, kdaj bo slovenstvo v takih pokrajinah sploh izginilo.

Da ponovim: slovenstvo se more ohraniti samo v slovanski državi. Vse drugo so prazne iluzije. Ali kakor pravi Finžgar, obupne zmote!
Slovenec.

obsežnosti visoko razvitih industrijskih dežel ali zaradi želje slabše ~~ekonomsko~~ razvitih sistemov, da pospeše gospodarski razvoj, je planiranje videti kot neobhoden pojav skoro vseh sistemov in seveda tudi liberalnih. (Kajti, čeprav "socializem" pomeni planiranje, planiranje ne pomeni avtomatično že "socializem".) Problem je torej več ali manj sledeč: kako pomiriti planiranje s političnimi svoboščinami. Mogoče daje že vprašanje samo odgovor našemu problemu: Planiranje! Čemu! V kakšen namen? Ali kot instrument učvrščevanja oblasti ene grupe in razširjanje te oblasti s silo, kot je to primer pri totalitarcih, desnih in levih? Ali kot instrument politike privatnih interesov za povečanje produkcije, novih tržišč in dobičkov, kot je to pri kapitalistih? Ali pa kot instrument naprednih socialnih in demokratičnih reform v korist širokih narodnih slojev?"

LJUBO SIRČ:

OBSOJEN NA SMRT

(Po angleškem izvirniku priredili sodelavci KLICA TRIGLAVA)

Med okupacijo je deloval Ljubo Sirc pri Nagodetovi skupini Pravdi. Zadnje leto vojne je bil pri partizanih. Po vojni se je sprijateljil z angleškim konzulom v Ljubljani, z dr. Nagodetom in drugimi pa je stopil v zvezo z opozicijo v Beogradu in Zagrebu.

V KREMLPLJIH OZNE

"Tovariš Sirc, v imenu zakona ste aretirani!"

Bilo je na binško soboto, 24. maja 1948, ko sem za sabo zaslišal strog glas z usodnim naznanilom. "Pa zakaj?" sem vprašal in se ozrl. Z mano je stal mlad mož v civilu z rdečkastimi lasmi, ki je odvrnil: "To vam bomo kasneje povedali."

Torej so prijatelji imeli prav, ko so me bili svarili. A nisem se menil zanje in tisti večer sem se ravno vračal domov s sestanka s prijateljico Katjo. Okrog enajstih me je pred hišo čakal mladi mož s stroгим glasom. Stanovali smo tik za banko Slavijo, katero je Ozna prevzela od Gestapa kot svoj glavni stan. Mladi mož me je skozi stranska vrata peljal na dvorišče, kjer so me naložili v avto in me odpeljali. Eden od spremljevalcev je dajal navodila šoferju, kdaj naj zavije na levo ali desno. Kmalu sem spoznal, da me peljejo v "Centralne zapore Slovenije" v bivši umobolnici za Ljubljano.

V sprejemnem uradu sem oddal uro in denarnico, nato pa so mi pobrali kravato, pas, vezalke na čevljih in druge reči, kar vse so pobasali v vrečo. Stražnik me je odpeljal po hodniku na dvorišče in skozi vrata v visokem zidu na notranje dvorišče, kjer je stalo poslopje z linami celic razporejenih v dveh ali treh nadstropjih. Skozi dvoje zastraženih vrat so me vodili na dolg hodnik, ob katerem so se vrstile celice. Vrata številke 48 so se zaprla za menoj.

Komaj sem se dobro ozrl okrog sebe, ko je nek stražnik spet odprl vrata in mi namignil, naj mu sledim. Spremil me je nazaj v glavno poslopje, kjer me je v večji sobi čakalo nekaj ljudi. Za dolgo mizo je sedel uniformiran polkovnik Ozne. Kasneje sem zvedel, da je bil Ciril, kasnejši tajnik za notranje zadeve Izvršnega sveta Slovenije. Vprašal me je najprej za osebne podatke, potem pa s kom sem se družil zadnje čase. Naštel sem kakih 60 oseb, med njimi profesorje na univerzi in angleškega ter francoskega konzula.

"Ne bodite no smešni, kdo bi vam verjel, da ste se družili z vsemi temi!" me je zavrnil Ciril, "Koga ste najbolje poznali?"

Ko sem odgovarjal, da sem poznal vse enako dobro, me je nenadno prekinil: "Ali poznate gospo Hočevarjevo?"

"Ne," sem odgovoril, ker smo se z dr. Nagodetom tako domenili, odkar so go. Hočevarjevo zaprli.

Ciril me je posmehljivo vprašal: "Ali se ne spomnite, da je sedela nasproti vas na rdeči zofi pri Nagodetu?" Neumno se mi je zdelo in moral sem priznati, da sem slišal tudi za kapetana Drčarja.

"Gospod Sirc, kdo so vaše prijateljice?"

Nekoliko sem pomislil, nato pa sem navedel Katjo, kjer je bilo splošno znano, da sva skupaj hodila. A Cirilu ena ni bila dovolj. Omenil je neko poročeno ženo. Nato je vprašal:

"Kaj pa konzulova žena?"

To se mi je zdelo preneumno in sem mu tako tudi povedal.

"Ne bodite nervozni, gospod Sirc! Ali se ne spomnite, kako ste prišli h gospi konzulovi, ko moža ni bilo doma? Najprej sta sedela v spre-

jemnici, nato pa sta šla v jedilnico in gospa konzulova je natočila kozarce in sta pila na svojo ljubeznost."

Nekaj podobnega se je res nekoč zgodilo. Najbrže so naju opazovali od sosedu. Toda ljubezen je bila seveda popolnoma izmišljotina.

"Ali sta konzul in ta ženska sploh poročena? je vrtal Ciril.

"Saj imata dva otroka."

"Kaj tisto, to se da vse urediti, da bi ulovili kaline, kot ste vi!" je vzkliknil Ciril. Nato je nadaljeval:

"Kdaj ste bili zadnjič v konzulovi družbi?"

"Pred kakimi štirinajstimi dnevi, ko smo šli k Sv.Križu nad Jese-nicami." Povedal sem mu, da so bili z nami žena, dva otroka in tajnica UNRRE in da smo malicali in trgali narcise.

"O čem ste se pogovarjali?"

"Se ne spomnim."

"Bežite no, gospod Sirc! Nikar se ne delajte, da se ne spomnite tega važnega pogovora!"

Zagotovil sem mu, da pogovor sploh ni bil važen, ampak le o vsak-danjih rečeh.

"O čem na primer?"

"Oh, recimo o gorah pred nami."

"Bežite no, gospod Sirc! Govorite resnico!"

In tako sva se pogovarjala dolgo časa; meni se je zdelo, da ure in ure. Končno sem se naveličal in sem rekel, da smo najbrže govorili tudi o tovarnah in drugih objektih, mimo katerih smo se peljali. S tem se je stvar končala, a v sodbi na procesu je bilo rečeno, da sem "zbiral in prenašal... podatke... o Litostroju v Ljubljani in elektrarni na Jese-nicah".

Končno mi je Ciril priredil kratko pridigo, češ da sem bil silno nespameten, da nisem priznal vsega takoj od začetka, ker da bi me takoj izpustili in nihče niti vedel ne bi bil, da sem bil zaprt. Tako pa me bodo morali pridržati v zaporu in bo vse odvisno od tega, kako se bom obnašal v bodoče. Še enkrat me je vprašal, zakaj smo stopili v stik s kapetanom Drčarjem na Koroškem.

"Hoteli smo zvedeti, kaj se dogaja v tujini".

"Ali van naši časopisi niso zadoščali? Ali niste zaupali naši pol-itiki?"

Na oboje sem odgovoril nikalno, nato pa sem narekoval zapisnik in stražnik me je odpeljal nazaj v celico. Bil je že beli dan. Komaj sem se utrujen vlegel na posteljo, je stražnik pogledal skozi vrata in zavpil: "Vstanite! Podnevi ni dovoljeno spati ali ležati!"

Vstal sem in sedel na posteljo. Stražnik je spet pomolil glavo skozi vrata in me vprašal, zakaj sedim na postelji. Ko sem mu odgovoril, da ni drugega prostora, mi je prinesel stol brez naslonjala in mi nazna-nil, da se ni dovoljeno naslanjati na zid ali vzpenjati do okna. Čim je zaprl vrata, sem že bil pri oknu, a nisem videl drugega kot s plevelom porastlo dvorišče in visok zid ter drevesa na drugi strani. Skozi lino v vratih so me redno opazovali. Vsake toliko sem slišal korake na hod-niku. Nekje je bila ura. Sicer je bilo popolnoma tiho.

Kmalu so spet prišli pome in me odvedli na zasliševanje. Ne spomnim se več, kdo me je zasliševal. Le to se spomnim, da smo se na dolgo pre-rekali o raznih zadevah, vključno imperializmu. Bil sem še poln borbene-ga duha in sem zaenkrat še prav užival v zasliševanjih.

Zvečer se je spet oglasila sirena, ki je naznanila, da jetniki sme-jo leči. Vlegel sem se in takoj zaspal. Toda še isti trenutek - vsaj ta-ko se mi je zdelo - me je stražnik spet zbudil in me z veliko naglico odpeljal na zasliševanje. Še oblokel se nisem dobro in ves skuštran sem bil, ko me je nekdo pričel zasliševati: in me je zasliševal celo noč. Na-slednjega dne - bil je binkoštni ponedeljek - me spet niso pustili spa-ti. Zasliševal me je playolasec, katerega kasneje nisem več videl. Vpra-šal me je, kdaj sem prvič pomagal Tatjani, tajnici v tiskovnem uradu britanskega konzulata. Priznal sem, da sem ji pomagal prevajati izvleček iz časopisov o Rupnikovem procesu in izpolnjevati vprašalno polo o odda-jah londonskega radia za Jugoslavijo.

"Ali veste, da je Tatjana angleška špijonka? Če bi bil jaz njen prijatelj, bi mi šli vsi lasje pokonci," je rekel zasliševalec.

Ta izjava se mi je zdela neumna, a nisem nič rekel. Ko so me odpeljali v celico, me je prvič pričelo nekoliko skrbeti.

Ponoči me je spet zasliševal Ciril. Ponovno sem mu razlagal, da je bil naš namen organizirati legalno opozicijo in se udeležiti volitev. Da bi mu vlil nekoliko spoštovanja do nas, sem mu povedal o stikih s politiki v Beogradu in Zagrebu, katere sem smatral za popolnoma zakonite.

Toda Ciril se je nenadno zadržal: "Kakšne volitve! Kakšna opozicija! Vi vsi ste banditi!"

V torek zjutraj so me prvič pripeljali pred zasliševalca, čigar partizansko ime je bilo Ambrož in ki mi od takrat naprej ni dal miru. Najprej mi je povedal, da sta mi mati in zaročenka prinesli nekaj perila in sladkarij. Nato mi je v dolgi pridigi očital, da sem bil pokvarjen kapitalistički otrok in da nimam pojma, kako težko je bilo življenje pred vojno za navadne ljudi. On sam je imel grozovite težave, ker ni mogel dobiti dostojne službe in tako dalje. Pridigo je zaključil s hvalo komunističnih uspehov in je dodal:

"Ali ste res mislili, da nas boste vrgli z oblasti s pomočjo Nagordeta in nekaj starih žensk? Ali se nas niste nič bali?"

Rekel sem mu, da ne, ker da so bile naše zveze s Koroško že zdavnaj prekinjene in ker nismo počeli nič nezakonitega.

"Ha, gospod Sirc! Študirali ste pravo in zato so vaši pojmi danes prav gotovo napačni," mi je razložil Ambrož. Pojasnil mi je, da se nima smisla braniti in da je vse odvisno od tega, kako se bom obnašal med preiskavo, med sojenjem in kasneje v zaporu. Najbolje bo zame, če vse takoj priznam. S temi besedami me je odslovil.

PRIHODNJIČ: Zasliševanje in zlom.

(Copyright)

USPEH SLOVENCA

Iz Luksemburga je prišla vest, da je slovenski telovadec Miro Cerar, enaindvajsetletni študent prava na ljubljanski univerzi, postal telovadni prvak Evrope. Za to mesto, ki ga je nazadnje zavzemal Titov iz Sovjetske zveze, se je potegovalo 23 evropskih držav. Doga dek je tem bolj značilen, ker je prav v Luksemburgu pred 35 leti postal svetovni telovadni prvak Slovenec Primožič. Cerarja je pripravljala poznani predvojni sokolski prednjak Boris Gregorka. Poleg tega uspeha se je Cerar uvrstil tudi v vseh šest finalov za kolajne. Po končanem prvem delu tekmovanja v šestoroboju, ki nam je poznan, ko to poročamo, je Cerar zasedel prva mesta v bradlji, konju z ročaji in drogu.

Najsodobnejši hotel v Sloveniji nikakor ni v Ljubljani ampak v Velenju, kjer so minula leta zgradili precej nebotičnikov. Toplo vodo iz stare termoelektrarne pa bodo uporabili za gojenje povrtnin v zimskem času. Začeli so graditi rastlinjak iz armiranega betona in na površini 5500 m² že pričakujejo povrtnino letos pozimi.

Po zaslugi p. Ivana Tomažiča so dobili slovenski študentje na Dunaju svoj dom "Korotan", v katerem je na razpolago enajst sob za stanovanje, poleg skupne kuhinje in prostorom za sestanke. Upati je, da bodo naši študentje sčasoma dobili celo lasten dom in da jim ne bo več treba imeti celo nadstropje v najemu. Toda že to zdaj je veliko!

KLIC TRIGLAVA izhaja okoli 20. v mesecu. Izdaja ga "Slovenska Pravda". Njeno mišljenje predstavljajo le tisti prispevki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Poverjenika: Mrs. P. Miladinović, 12 Oxford Rd., IN = GLEBURN, N.S.W., Avstralija; Mr. T. Kremžar, 11010-109A Avenue, EDMONTON, Alberta, Kanada. Naročnina: E 1-4-0; EA 1-10-0; S 3.50; NF 12.-; DM 13 Sch 40.-; Lt 2000 na leto; dvojna cena za avijonsko dostavo.

Naš naslov: BM/TRIGLAV, London W.C.1.

OD MESECA DO MESECA

21. julija se je v Ljubljani vršil velik miting na čast 20-letnice "ljudskega upora", na katerem je govoril Franc Leskošek, ki nam je med drugim povedal, da "samo nekaj tednov po okupaciji Slovenije se je KPSu posrečilo združiti aktivne sile slovenskega naroda v OF in pripraviti borbo za obstoj, nacionalno in socialno revolucijo in za demokratsko ljudsko oblast." Začetek "vstaje" je bil "negativno prizadet zaradi Hitlerjeve demagogije in neprimernega geografsko-strateškega položaja, kakor tudi zaradi obsežnega sistema komunikacij in delitve Slovenije med tri okupacijske sile." Ljubljana je bil glavni center "vstaje" in "izdajalci so bili likvidirani sredi dneva na cestah in krajih polnih ljudi". Že leta 1941 je operiralo v Sloveniji "nekaj stotin borbenih oddelkov, vključno 150 skupin v sami Ljubljani". Do spomladi 1942 so bili vsi glavni vojaški organi OF v Ljubljani, vključno glavni štab partizanskih odredov. Najboljše torišče partizanskega udejstvovanja je bilo na Gorenjskem, medtem ko je bila Stajerska žrtev izdaje s strani petokolonašev. "Osvobojeno ozemlje" na Dolenjskem je padlo v sovrážne roke sredi 1942, ko je okrog 80.000 Nemcev in Lahov napravilo širokopotezno ofenzivo, v kateri so sodelovali tudi "slovenski belogardisti pod vodstvom katoliškega klera". Toda to ni zlomilo partizanov, "kajti za časa te ofenzive so se slovenske brigade borile na Hrvaškem" (zdaj veste, zakaj jih okupatorji in belogardisti niso mogli najti!). Po končani ofenzivi pa so se te brigade vrnile in takrat so v Suhi Krajini in pri Jelenovem Zlebu "dosegle svoje največje zmage". Po kapitulaciji Italije je naša "narodno-osvobodilna vojska s pomočjo ljudstva razorožila vse italijanske vojake in uničila vse belogardistične postojanke" ("vsi" razoroženi Lahji so očitno morali s praznimi kanoni razbijati Turjak, Grčarice, itd.!). Leskošek nam je nato povedal, kako so se kmalu za tem vršile "prve svobodne volitve" v skupščino, ki se je sestala v Kočevju 1. oktobra, kjer so se "soglasno izrekli za svobodno Slovenijo v demokratični in nacionalno enakopravni Jugoslaviji". In tako dalje. Leskošek je tudi rekel, da je na "deset tisoče sovražnih vojakov in njihovih slug za vedno obležalo na naših tleh" (vključno kajpak nekaj tisočev v Kočevskem Rogu in drugod - pa to je malenkost). Vsekakor "zgodovinska zmaga", katero se splača praznovati s potoki dolenjskega cvička.

* * * * *

Titovi časopisi so bili vznidženi nad drugim poletom sovjetskega astronauta in nad novim programom sovjetske kompartije. Edino, kar jim ne gre v glavo, je dejstvo, da tov. Hruščov tako trmasto vztraja na tem, da socializem obstoja samo v socialističnem taboru in da izven tega tabora socializma ni in ga ne more biti. Vsa titovska dokazovanja, da je to zgrešeno, so bob v steno - enako kot je tudi vse dokazovanje zahodnih demokratov Titu, da se tudi brez prelivanja krvi, diktature proletariata in komunistične partije lahko doseže socialna pravičnost in enakopravnost delavskega razreda pri urejevanju države in podjetij. V obeh slučajih gre za eno in isto stvar: pohlep po oblasti ne pozna logike in ne prizna možnosti alternative. Saj je tudi ne more.

Ganski predsednik Nkrumah je bil na obisku celi vrsti evropskih držav, vključno Sovjetski Zvezi in Jugoslaviji. Povsod se je zgražal nad kolonializmom in pridno molčal o svoji diktaturi doma. V tem sta se s Titom docela strinjala. Strinjala sta se tudi, da se je mednarodni položaj poslabšal in da je mirno sožitje med državami edina alternativa novi vojni. Nkrumah se bo ponovno vrnil v Beograd 1. septembra, ko se

tam odpre konferenca voditeljev neopredeljenih držav. Čeprav točnega števila udeležencev še niso objavili, izgleda, da bo za stopanih kakih 40 dežel. Toda Hruščev jim je že dal na znanje v svojem govoru na moskovski televiziji in radiu, da nevtralisti ne more biti in s tem samo ponovil, kar je že Tito svoje čase večkrat rekel, da "mi nismo nevtralni" v smislu, da nas dogodki v svetu nič ne brigajo - zlasti oni, ki ne gredo po naši volji.

Osrednji odbor zveze jugoslov. sindikatov je izdal izjavo, v kateri je ostro ob sodil podporo, ki jo nudita ameriški sindikalni zvezi AFL-CIO Kennedyjevim obrambnim meram in posebnim pooblastilom, ki naj bi ga ameriški kongres dal Kennedyju, da izvede mobilizacijo v slučaju potrebe. Osrednji odbor obsoja zahteve ameriških sindikatov, da se obnove jedrski poskusi in da se prepreči pomoč komunističnemu bloku, da prebrodi sedanje gospodarske in politične težave. Osrednji odbor smatra za nujno, da "razkrinka" ameriške sindikate pred mednarodnim proletariatom, kar verjetno ameriške sindikate sila boli.

Admiral Mate Jerković, poveljnik jugoslov. mornarice, je bil na obisku v ZDA.

Tito se je na Brionih tudi sestal z ameriškim državnim podtajnikom Chester Bowlesom, ki je nato predsedoval sestanku ameriških diplomatov z bližnjega in srednjega vzhoda ter severne Afrike na Cipru.

Dr. Jože Brilej, dosedanji pomočnik državnega sekretarja za zunanje zadeve, je bil postavljen za jugosl. veleposlanika v Združeni arabski republiki.

Monsignor Svetozar Rittig, ki je bil med prvimi katoliškimi duhovniki, ki so sodelovali z novo titovsko oblastjo med in po koncu vojne, je umrl v Zagrebu star 88 let. Na njegovem pogrebu so bili vsi člani hrvaške komunistične vlade.

Spet so obsodili na zaporne kazni skupino beograjdčanov, ki so izdajali trgovske skrivnosti posameznih jugosl. podjetij münchenskemu emigrantu Pevačiču in s tem škodovali jugosl. zunanji trgovini.

Da bi povečali število tujih turistov, bodo prihodnje leto zamenjali en dolar za 750 dinarjev namesto za uradnih 600.

Število jugosl. turistov v Sloveniji se je letos znižalo za celih 45% v primeru z 1960 zaradi visokih cen v hotelih in počitniških centrih. Visoke cene so v glavnem posledica raznih občinskih taks, pa tudi denarne reforme. Odkar je Jugoslavija postala nekoliko bolj poznana kot turistična dežela, se je razpasla že poznana slaba navada vseh turističnih dežel, da se apetit hotelirjev, natararjev, nosačev in vozačev veča z večanjem števila turistov. Zato so nekateri kraji, ki so bili svoje čase polni turistov, letos skoro prazni. Razpasla se je tudi navada, da so domači turisti za postavljeni in da do počitnic sploh ne pridejo. Svoje čase so se v Jugoslaviji veliko bahali o počitniških centrih raznih sindikatov in podjetij, kamor so lahko prihajali vsi delavci in uslužbenci in njihove družine po znižanih cenah. Sedaj to velja samo še za zaposlene, a družine morajo plačati normalne cene. Ponekod, kjer so obstojala taborišča s šatori, obstojajo danes samo še ograje, a šatore si je treba preskrbeti sam in potem še plačati zakupnino za prostor, kjer bodo postavljeni.

V Ljubljani so ustanovili ADRIJA AEROTRANSPORT s štirimi velikimi letali DC-6, katere bodo uporabljali za prevoz potnikov in robe po naročilu. To torej ne bo konkurenca JAT-u (Jug. Aero-Transportu), ki vzdržuje redne letalske zveze.

V promet so tudi spustili novo letališče pri Ivangradu v Črni gori, ki bo imelo velik gospodarski in turistični pomen za to republiko. Črna gora postaja turistično vse bolj privlačna za tujce.

GOSPODARSTVO: Britanska vlada je odobrila Jugoslaviji posojilo £ 3,575,000 v skladu s sporazumom o pomoči za sprovedbo denarne in zunanje-trgovinske reforme. Francija je odobrila v isti namen 50 milijonov novih frankov, izplačljivih v roku od 5 do 7 let, a Holandija je odobrila kredit v višini 20 milijonov holandskih guldenov.

Jugoslavija je sklenila trgovinske pogodbe s komunistično Kitajsko in Sovjetsko Zvezo.

Svoje čase sem poročal o krizi v tobačni industriji in konkurenci med posameznimi podjetji ter skupinami podjetij, da bi izrinila iz prometa gotove vrste cigaret, kakor tudi o nenačrtnem grajenju tobačnih tovarn, da bi razni občinski odbori prišli do lahkega zaslužka. Proizvodnja tobaka je kajpak pri tem trpela, tako da se je skoro ena tretjina pridelovalcev tobakara je oprijela drugega posla. V prvi polovici tega leta so pridelali v Jugoslaviji 14% manj tobaka kot v prvi polovici lanskega leta, a celotna letošnja proizvodnja bo manjša za 10.000 ton, tako da bodo morali znižati izvoz za okrog 4.000 ton. To je seveda spravilo na noge dr. Marijana Breclja, sekretarja za robni promet, ki je "nasvetoval" tobačnim tovarnam, da povišajo odkupne cene tobaka in s tem ponovno zainteresirajo ljudi za proizvodnjo te do nosne izvozne surovine.

Pri letošnji žetvi je sodelovalo skupno 37.000 traktorjev in 5.000 kombajnov, tako da je bila žetev visokorodne pšenice opravljena v Jugoslaviji v 10 dneh. Z izdelavo poljedeljskih strojev se bavi v državi 60 tovarn.

Povpraševanje po TV in tranzistorskih radio aparatih se veča. Večajo se pa tudi zaloge navadnih radio-aparatur. V prvi polovici tega leta so se povečale za 25%.

Na Mirni Gori v Sloveniji so postavili 2,5 kw visoko frekvenčno relejno postajo. Takih postaj je sedaj v Sloveniji 37, katerih skupna jakost je 210 kw.

JOŽEF ŠTEFAN institut za jedrsko raziskovanje v Ljubljani je izdelal tranzistor ski radijski oddajnik, ki tehta samo 300 gramov in lahko oddaja na daljavo 10 do 15 kilometrov. Te oddajnike bodo uporabljali predvsem pri reševalnih akcijah v gorah.

Stanovanjski prostor zavzema v Ljubljani 10.500 hektarjev, kar je veliko v primeru s Skopjem, kjer stanovanjski prostor kljub približno istemu številu prebivalstva zavzema samo 3.000 hektarjev. V Ljubljani grade torej preveč navzven namesto "navzgor."

IVAN STANIČ